

انواع جمله

جمله از حیث: مفهوم، نظم طبیعی، فعل، ساختمان، استقلال مفهوم و اثبات و نفی پیام، انواعی به شرح زیر دارد:

۱- از حیث مفهوم و چگونگی ارائه پیام، چهار دسته است: خبری، پرسشی، عاطفی و امری.

۲- از حیث نظم طبیعی، دو دسته است: دستورمند (مستقیم) و نادرستورمند (غیر مستقیم).

۳- از حیث فعل، سه گونه است: فعلی، اسنادی و بی فعل.

جمله فعلی آن است که از نهاد و فعل تام، ساخته شده باشد؛ مانند: «سیب رسید».

جمله اسنادی آن است که از نهاد، مسند و فعل ربطی ساخته شده باشد؛ مانند: «هوا (نهاد) سرد (مسند) است (فعل ربطی)».

جمله بی فعل به جمله ای گفته می شود که در ظاهر، فعل نداشته باشد و فعل آن در ژرف ساخت جمله و یا تقدیر و نیت گوینده باشد؛ مثال: «ایستادن ممنوع» / «صبح به خیر».

۴- جمله از حیث ساختمان، دو گونه است: ساده و مرکب.

جمله ساده، جمله ای است که در آن فقط یک فعل به کار رفته باشد؛ مثال: «احمد پزشک است».

جمله مرکب، آن است که بیش از یک فعل داشته باشد؛ مثال: «درس هایت را بخوان تا در امتحان موفق شوی».

جمله پایه و پیرو: جمله پایه، آن قسمت از جمله مرکب است که غالباً غرض اصلی گوینده یا نویسنده را در بر دارد. جمله پیرو، آن جزء از جمله مرکب است که همراه جمله پایه می آید و وابسته به آن است. جمله پیرو، خود معنای کاملی ندارد؛ یعنی جمله ای است ناقص که مفهومی بر جمله پایه می افزاید؛ مثال: «تا شیر را باز کردم، آب فوران کرد».

در این جمله، غرض اصلی، فوران کردن آب است (آب فوران کرد) و جمله «تا شیر را باز کردم» علت و فوران کردن آب را بیان می کند.

برای تشخیص این دو جمله باید گفت: آن جمله که بار مفهوم و غرض اصلی گوینده را دارد معمولاً جمله پایه است و دیگری جمله پیرو.

۵ - جمله از حیث داشتن استقلال مفهوم، دو گونه است: مستقل (کامل) و ناقص. جمله مستقل یا کامل، آن است که به تنهایی مفهوم و پیام روشن و کامل دارد؛ مانند: «امام خمینی، عارف و سیاست مدار بود.»

جمله ناقص، جمله ساده ای است که به تنهایی، مفهوم روشن و رسایی ندارد؛ مانند: «کتابی که خریده ام...».

۶ - جمله از حیث اثبات و نفی پیام، دو دسته است: مثبت و منفی.

جمله مثبت، جمله ای است که وقوع امر یا داشتن و پذیرفتن حالتی را خبر دهد یا طلب کند؛ مانند: «محمود درس می خواند.»

جمله منفی یا سلبی، جمله ای است که وقوع امر یا داشتن و پذیرفتن حالتی را نفی و سلب نماید و یا عدم آن را طلب کند؛ مانند: «محمود درس نمی خواند.»

۷ - جمله معترضه: جمله ای است که در ضمن جمله اصلی می آید و اگر آن را حذف کنیم خللی در معنا و مفهوم جمله اصلی پدید نمی آید؛ مانند: «جواد - خدا حفظش کند - جوان مؤدبی است.» (در این عبارت، جمله «خدا حفظش کند» معترضه است).

۸ - جمله های پیوسته: جمله هایی هستند که به دنبال هم می آیند و از حیث مفهوم با هم ارتباط و پیوستگی دارند، اما همگی جمله های مستقل و کامل هستند. جمله های پیوسته، غالباً بدون حرف ربط می آیند و معمولاً بین آخرین جمله ها، حرف ربط یا قیدی می آورند؛ مثال: «خودنویسم گم شد. همه جا را گشتم. به کیف نگاه کردم. از خواهر و برادر پرسیدم. بالاخره پیدا شد.»